

7. 06. 2023 Večer

Stran/Termin: 10

Naslov: Kultura Maribora se deli na levi in desni breg Drave

Naklada: 16.328,00

Avtor: Klara Širovnik

Površina/Trajanje: 1.177,50

Rubrika/Oddaja: KULTURA

Žanr: INTERVJU

Gesla: MREŽA RUK

INTERVJU

Kultura Maribora se deli na levi in desni breg Drave

Peter Tomaž Dobrila je intermedijski umetnik, producent in soustanovitelj ter vodja mariborskega centra Kibla. Poglobljeno pa razmišlja tudi o razvoju kulture v celotni regiji - in o vlogi države v tem kontekstu

Klara Širovnik

Gospod Dobrila, ob vodenju Kible aktivno razmišljate tudi o decentralizaciji. Številke sicer kažejo, da se v "kulturo centra" vlaga občutno več kakor v "kulturo obrobja". Tudi demografske projekcije so precej zaskrbljujoče - prebivalstvo se bo v letih, ki prihajajo, povečevalo pretežno v Ljubljani, drugod, tudi v Mariboru, pa se bo zmanjševalo in staralo. Kako bo to vplivalo na kulturo našega mesta in celotne regije?

"Vpliv na Maribor in celotno podravsko regijo bo zagotovo pomemben in občuten. Dejstvo je, da se mariborska populacija stara in da se mesto prazni že precej časa, vse od propada tukajšnje industrije in spremljevalnih procesov. Veliko ljudi danes dela drugod - javni uslužbenci predvsem v Ljubljani, drugi pa tudi v Avstriji. V centralističnih državah je problematično, da center posredno požira regije in obenem opustoši celotno državo - to počne na različne

načine in zlasti z javnimi sredstvi, ki so zbrana od vseh davkoplačevalcev. Obenem pa v svoji narcisoidnosti in lakomnosti ne pristane na decentralizirano stanje, ki bi ga prinesla ustanovitev regij. V tem trenutku država občinam ne plačuje niti deleža, ki bi ga morala plačevati v skladu z zakonom, s tem pa krši svojo lastno zakonodajo. Eno od nesorazmerij, ki se mi zdi skregano z logiko in je očiten pokazatelj nepravilnosti, je tudi Zakon o glavnem mestu, ki sredstva še dodatno namenja Ljubljani in s katerim spet jemlje od davkoplačevalcev! Pozablja pa se na drugo plat: Ljubljana ima za kvadratni meter stavbnega zemljišča približno trikrat višjo ceno kot druga mesta po Sloveniji - vseeno pa so tam skoncentrirane praktično vse državne ustanove, veleposlaništva, javni zavodi (tudi s področja kulture), ki jim država to najemnino plačuje. Že sam prihodek, ki ga ima Ljubljana zaradi svoje bonitete 'biti glavno mesto', je visok, in s tem pridobi veliko

sredstev, da ji ni treba dodatno jemati iz državnega proračuna."

Novo ministrstvo je o decentralizaciji veliko govorilo. Ali doslej že opazate konkretne premike?

"Ne. Tukaj so že več kot leto dni in ne glede na vse bi lahko lani (pred koncem proračunskega obdobja oziroma med načrtovanjem za naslednje leto) te stvari že nekoliko uredili. Za zdaj pa je stanje takšno, kakršno je bilo. Ker je v Ljubljani največ javnih zavodov s področja kulture, tudi prejemajo več sredstev - a ne gre samo za to! Ker so tam skoncentrirani tudi drugi kulturni producenti in umetniki, v Ljubljani dejansko ostaja okoli 95 odstotkov kulturnega proračuna, pet odstotkov pa si potem razdeli ostala Slovenija. To je skoraj nezamisljivo neravnovesje, ker se na tak način pustoši kulturna krajina oziroma se vsi umetniki in umetnice posledično selijo v center, kjer imajo - jasno - boljši dostop do različnih virov kapitala. Je pa za Ljubljano značilna tudi naslednja kontradikcija: ima preveč ljudi in premalo prostora, medtem ko v Mariboru ni ljudi in prostori ostajajo prazni. V zahodnih okoljih se umetniška scena zaradi različnih vzgibov običajno seli v devastirana območja, pri nas pa ni tako. Vsi se gnetejo v središču. Spominjam se, da sem - ko sem še deloval na ministrstvu za kulturo - šel na srečanje neodvisnih gledališč. Tam je bilo izpostavljeno, da je bilo v tistem letu okoli 80 premier predstav neodvisnih producentov z eno ali dvema ponovitvama. Problematično je, ko te uprizoritve ostajajo v Ljubljani in se ne pomaknejo nikamor drugam. Tudi z ukrepanjem na tem področju bi lahko diverzificirali umetniško produkcijo in povečali dostopnost kulture v preostalih delih države."

Bi morali to "razvejanje" zahtevati že v sami razpisni dokumentaciji?

"Ja, zahtevati bi bilo treba gostovanja, denimo - to je seveda stvar presoje - okoli pet ali deset predstav naokoli. To je tudi bistven vzgojni element! Ravno danes sem prebral, da so med srednješolci zelo upadle bralne navade. S tovrstnim umetniškim distribuiranjem posamičnih del lahko, menim, privabimo ljudi in jim pokažemo, da nam zanje ni vseeno. Včasih se namreč izkaže, da je več obiska posameznih prireditev prav na vasi, kjer je priložnosti za preijemanje umetnosti manj."

Kot morebitno rešitev omenjate vzpostavitev regij. Na eni strani se zaradi boljšega dostopa do kulturnih platform umetniki gnetejo v prestolnici, tam pa - na račun cen, tudi najemnin - živijo slabše ...

"Drži. Vendar pa so zaradi nerazvitosti, in to ni hec, pri nas tudi večje socialne težave: ljudje imajo krajšo življenjsko dobo, več je tudi delovnih migracij. Maribor je v tej podrazvitosti še kar dobro

umeščen - vseeno smo mesto kulture, bili smo tudi Evropska prestolnica kulture. Najslabše gre Zasavju in tudi Prekmurju. Zagotovo bi bila regionalizacija eden od korakov proti decentralizaciji, kar se vidi tudi v samih projektih oziroma v načinu izvajanja kohezijskih projektov: v državah, ki so regionalno urejene, izvajajo tako imenovane 'regionalne projekte'. Pohorje bi lahko bil tak regionalni projekt (pri katerem gre za celovite potenciale, ki jih lahko mislimo širše kot zgolj na ravni enega mesta). V Ljubljani pa, nasprotno, razmišljajo, kako bodo razširili vpadnico, namesto da bi premišljevali o regionalnem razvoju, da se tja ne bi bilo treba voziti na delo. Svojim umetniškim kolegom in kolegicam sem že predlagal, naj pridejo v Maribor - občina je kupila prostore MTT in treba je narediti strategijo, zasnovo in poslovni model tega, kako bi stvar tam lahko delovala. Da umetniki in kulturni producenti ne bodo prizadeti in da bo šlo za sožitje izvajalcev in najemodajalcev."

"V zahodnih okoljih se umetniška scena zaradi različnih vzgibov običajno seli v devastirana območja, pri nas pa ni tako. Vsi se gnetejo v središču"

Kiblo država sicer dostojno financira, težko bi rekli, da ste na dnu. Je pa financiranje pri nas vedno odvisno tudi od tega, kdo vlada. Neka avtomatizacija na tem področju bi menda že bila smiselna, kajne?

"Seveda. Razdelitev na naše in njihove je popolnoma nesmiselna, ker je država več kot opozicija, koalicija in takšne ali drugačne stranke. V Kibli je več elementov, ki nas v primerjavi z Ljubljano mečejo na dno nekatere 'lestvice', v kontekstu Maribora pa smo čisto primerno podprti. Ministrstvo za kulturo nas podpira s štiriletnim programskim razpisom - pri čemer pa kot edina kulturna ustanova delujemo na treh lokacijah (v Narodnem domu, starem Rotovžu in na Valvasorjevi - Kibla Portal). Poleg našega Portala ter Pekarne in njene galerije na desnem bregu Drave pravzaprav ni drugega kulturnega in umetniškega prostora. Že znotraj Maribora bi morali govoriti o 'celovitejšem pogledu', ki bi bil koristen ne samo za mesto, temveč tudi za prireditve, ki tukaj potekajo. To je ena od razvojnih nujnosti! Če imamo na nivoju Slovenije delitev Ljubljano in vse ostalo, imamo v Mariboru levi in desni breg Drave."

Programe ustvarjate v treh prostorih. Kibla Portal obsega celih 2000 kvadratnih metrov in je pri nas največji prostor sodobne umetnosti. Gotovo pa takšna velikost - v relativno stari gradnji - prinaša tudi nekatera bremena?

"Prostor, ki ga uporabljamo, je bil prva in najstarejša tekstilna tovarna v Mariboru, ki je začela delovati leta 1922, in je - glede na to da smo obdržali prvotne gabarite in celotno stanje prostora! - še danes lep primer mariborske industrijske dediščine. Kibla tudi z umetniškimi vsebinami skrbi za revitalizacijo in delovanje tako kulturne (kamor spada ta druga dva prosta prostora) kot industrijske (Portal) zapuščine. Ni pa prostor Portala za zdaj še priznan kot industrijska oziroma kulturna dediščina, smo pa za vpis zaprosili. Hkrati velja poudariti, da sam vpis na seznam ne prinaša nobenih omejitev. Mislim pa, da smo v zadnjem desetletju pokazali, kako menimo, da je z dediščino treba delati - vanjo vnašamo z dejavnostmi, ki privabljajo ljudi in vzpostavljajo drugačne relacije (s prostorom). Kar se pa tiče energetske varčnosti, o kateri sprašujete: Portal nima nobenih radiatorjev. Gre za objekt, ki ima celotno streho prekrito s sončnimi celicami. Vse, kar prostor greje, je topla voda, ki kroži po poslopiju. Je pa res, da - če je pozimi dolgo časa hladno - tudi tam zahladi. A je tako pozimi kot poleti temperatura navadno čisto primerna. Škoda se mi zdi, ko stavbe, ki so kulturno pomembne, prikrivajo z raznimi izolacijskimi ploščami, da zadostijo nujnim energetskim varčevalnim kriterijem."

Tudi osebno veliko razmišljate o ekologiji. Računalnik in ostalo sodobno tehnologijo uporabniki dobimo v lepi škatli, ki diši po novem. Ne vprašamo pa se, kaj vse je moralo biti in miniti, da je ta računalnik nastal - od podplačanih delavcev do pridobivanja litija, ki je okoljsko obremenjujoče, ste mi dejali med klepetom. Kako to mislite v kontekstu računalniške (in novodobne) umetnosti, ki jo v Kibli sicer močno spodbujate?

"Začeli smo kot multimedijski center, ki je leta 1996 omogočal prost dostop do interneta in brezplačna izobraževanja. To počenjamo še danes. Z dejstvom, da živimo v dobi informatike in računalništva, smo se spoprijeli in to sprejeli. Od te resničnosti se ne moremo zgolj odvrniti, temveč je treba poskušati skozi ta medij po svoje delovati! Odkar imamo projekt RUK, je naša logika 'humanizacija tehnologije'. Kar pa nas je vedno zanimalo, so predvsem umetniški posegi v sodobne tehnologije in kako do slednje vzpostaviti drugačen odnos. Je pa to seveda dvorezni meč: zavedam se, da smo tako umetniki kot producenti

Peter Tomaž Dobrila med skulpturama Marijana Mirta v Kibli Foto: Igor Napast

promotorji sodobnih tehnologij. Se pa mi obenem zdi problematično predvsem naslednje: v strategiji Digitalna Slovenija 2030 je ministrstvo navedlo, da pri nas internet uporablja okoli 90 odstotkov ljudi, in da bi si želeli, da ta delež doseže 100 odstotkov, kar se mi zdi pretirano. Sam namreč dopuščam možnost, da obstaja delež ljudi, ki tega nočejo. Hkrati pa bomo uporabniki in uporabnice z naraščanjem uporabe interneta morali kupovati računalniško opremo in s tem podpirati velike gigante. Govori se o odprtih kodah in prosto odprtih programih - to je zadeva, ki jo je Evropa od 90. let žal zapustila zaradi pritiska denarja ameriških velikanov, v Kibli pa to zagovarjamo že vseskozi. Namesto brezplačnega odprtokodnega programa, ki bi ga Slovenija lahko podpirala, smo za celotno državno upravo denimo kupili Microsoftov software. Namesto da bi vlagali v svoje lastno znanje in potencialne, proračunska sredstva kanaliziramo v tujino. Država z nespametno politiko na tak način sesuje zelo entuziastično računalniško sceno, ki je pri nas nekoč obstajala."

"Svojim umetniškim kolegom in kolegicam sem že predlagal, naj pridejo v Maribor - občina je kupila prostore MTT in treba je narediti strategijo, zasnovo in poslovni model tega, kako bi stvar tam lahko delovala"

Kakšni so dolgoročni rezultati evropsko podprtih projektov Kible? Nekateri cilji so najbrž bili zastavljeni na kratek rok, drugi ostanejo, so trajni.

"S prvim evropskim projektom smo začeli takoj leta 2002, ko je bila Slovenija do črpanja upravičena. Do leta 2012 smo bili na področju črpanja razglašeni za najboljšo kulturno institucijo. Ker nas zanimajo tako regionalne, nacionalne kot evropske vsebine, na ta način konstruiramo tudi svoja sredstva. Program snujemo za štiri leta vnaprej - vanj bi radi uvedli še kaj dodatnega, denimo vsaj eno umetniško rezidenco. V glavnem smo podprti z države, MOM in iz evropskih sredstev (slednje v vsaj 30-40 odstotkih). Dolgoročna strategija je, da delujemo odprto in sodelovalno, pri tem vztrajamo, čeprav ni vedno lahko. Hkrati pa se poskušamo s projekti usmeriti v povezovanje različnih medijev, umetnostnih zvrsti in v vključevanje aktualne družbene situacije.

Izdaja knjige Hallerstein (rezultat dvoletnega evropsko-kitajskega umetniško-znanstvenega projekta) je recimo eden izmed rezultatov - to je bil pomemben dosežek, saj so jo tudi Kitajci prevedli v svoj jezik. 2012. smo imeli projekt SoftControl, kjer smo se ukvarjali z robotiko in navidezno resničnostjo, od 2016 do 2020 je trajal projekt Tvegaj spremembo, v katerem smo se ukvarjali z migracijami. Ta projekt je vključeval sociološke mednarodne raziskave, ankete, umetniška dela, meddržavne konference in celo spletno aplikacijo, s katero smo povezali institucije. Vse to je še vedno dostopno. In pa umetniški katalogi, ki smo jih izdali v sklopu vsega naštetega.

Ste sicer zadovoljni s tem, kako so učinki financiranih projektov evalvirani na evropski ravni? Ali se, konkretno, v zadostni meri spremlja, kaj nastane iz tega denarja?

"Ne. Veliko je tudi lobiranja - pred leti je recimo Italija dobila več kot vse vzhodnoevropske države skupaj, ker je italijansko-grški lobi, ki igra na karto 'dediščine' (evropska civilizacija se je tam začela in vse, kar si domisljijo, gre v njihovo korist), zelo močen. Potem so še tu velike države, kot je Nemčija, ki so pri lobiranju zelo uspešne. So pa pomembne tudi vsebine. Enkrat smo prijavil projekt za gledališče Ulikses na Brionih in bil je zavržen, češ da ne moremo govoriti o izobraževanju publike, če pa se vse skupaj odvija na otoku, kamor ni speljanega niti rednega ladijskega prometa. Ta, ki je o zadevi sodil, o njej seveda ni imel pojma - takih primerov je polno tudi na lokalnih in nacionalnih razpisih. Vsaj pri nas v Sloveniji to držo še nekako razumem - vedno je namreč bilo pomembno vprašanje, ali bomo s sredstvi pokrivali samo vrhunskost ali tudi socialo in posledično podpirali umetnike, med katerimi je tudi ogromno takih s statusom samozaposlenih. Vedno torej krmilimo med obojim."

V Kibli na razpise prijavljate zelo raznolike projekte. Temu dejstvu se morate posledično prilagoditi tudi z znanji in kadrom.

"Tudi. Čeprav delamo na tem, da pridobimo in obdržimo sredstva za osnovne vsebinske usmeritve in da ni prevelikih sprememb. To nam tudi omogoča, da se razvijamo po lastnih zmožnostih."

Pa se vam zdi, da se institucije, ki so vam na nek način podobne, preveč vsebinsko zapirajo in da tudi v tem tiči razlog, da pri razpisih niso tako zelo uspešne?

"Mogoče. Ko smo se ustanovili, so nam rekli, da se moramo bolj profilirati, a smo bili proti. Prav zato smo se ustanovili kot multimedijski center - že takrat smo svojo vlogo razumeli v povezovanju različnih, tako novih kot klasičnih medijev. Marsikatera druga inštitucija pa se je profilirala, kar se mi zdi škoda - s tem namreč sam sebi postavljaš mejo. Treba si je pustiti odprt prostor in pogledati malo sem, malo tja in pa, občasno, nikamor. Ne pa si že vnaprej določiti trase!"

Peter Tomaž Dobrila: "V Ljubljani razmišljajo, kako bodo razširili vpadnico, namesto da bi premišljevali o regionalnem razvoju, da se tja ne bi bilo treba voziti na delo." Foto: Igor Napast

